

Andrzej Dziuba

"Camminare nella luce dell'amore : i
fondamenti della morale cristiana",
Livio Melina, Jose Noriega, Juan Jose
Perez-Soba, Siena 2008 : [recenzja]

Studia Theologica Varsaviensia 47/1, 150-153

2009

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach
dozwolonego użytku.

Livio Melina, Jose Noriega, Juan Jose Perez-Soba, *Camminare nella luce dell'amore. I fondamenti della morale cristiana*. Edizioni Cantagalli, Siena 2008, ss. 678.

Rzeczywistość etyczno-moralna towarzyszy człowiekowi od zarania jego świadomości ludzkiej, od praktycznego rozeznania osobowej wolności i odpowiedzialności. Człowiek wpisany został w ten niezwykły dar, ale jednocześnie i niesie tego konsekwencje, czasem wręcz dramatyczne, zwłaszcza gdy dokonuje złych wyborów, które zostają poddane nie tylko ocenie sumienia ale także normom prawa. Staje m.in. wobec kategorii sumienia, jako subiektywnego kryterium. Jeszcze pełniej wybrzmiewa ten niezwykły mechanizm, gdzie działanie zostanie odniesione do obiektywnej prawdy.

Teologia moralna od dawna, zwłaszcza od czasu swego usamodzielnienia się w XVII wieku ustaliła już w znacznym stopniu kanon tematyczny swych zainteresowań, tak ogólnych jak i szczegółowych. Istnieją natomiast ciągle poszukiwania metodologiczne, a zwłaszcza próby systematyki całokształtu badanych problemów w pewien zwarty i twórczy system, zróżnicowanych w szkołach i poszczególnych autorach. Prezentowane opracowanie jest kolejną taką próbą, choć odnosi się tylko do teologii moralnej fundamentalnej.

Autorami są teologowie, którzy poprzez studia i stopnie naukowe a także aktualną pracę związani są przede wszystkim z Papieskim Instytutem Jana Pawła II dla Studiów nad Małżeństwem i Rodziną w Rzymie. Livio Melina jest profesorem teologii moralnej we wspomnianym Papieskim Instytucie i członkiem Papieskiej Akademii Teologicznej. Wykłada w Melbernie i Waszyngtonie. Jest redaktorem naukowym "Anthropotes".

Jest także autorem wielu studiów i opracowań, a w tym licznych książek, np. "L'agire morale del cristiano" (2002), "Per una cultura della famiglia: il linguaggio dell'amore" (2006), "Azione: Epifania dell'amore" (2008), "Corso di bioetica" (1996), "Cristo e il dinamismo dell'agire" (2001).

Natomiast Jose Noriega jest profesorem teologii moralnej wspomnianego wyżej Papieskiego Instytutu. Autor m.in. "<<Guiados por el Espiritu>>. El Espiritu Santo y el conocimiento moral en Tomas de Aquino" (2000), "Il destino dell'eros. Prospettive di morale sessuale" (2006), "Eros e agape nella vita coniugale" (2008).

Z kolei Juan Jose Perez-Soba jest profesorem teologii moralnej w Wydziale Teologicznym "San Damaso" w Nadrycie. Autor m.in. "Amor es nombre de persona (I,q,37,a.1). Estudio sobre la interpersonalidad en el amor en Santo Tomas de Aquino" (2001), "La pregunta por la persona, la respuesta de la interpersonalidad. Estudio de una categoria personalista" (2004), "El corazon de la familia" (2006).

Trzej autorzy opublikowali razem m.in. "La plenitud del obrar cristiano. Dinamismo de la accion y perspectiva teologica de la moral" (2001), "Una luz para el obrar. Experiencia moral, caridad y accion cristiana" (2006).

Książkę otwiera dedykacja dla Jana Pawła II i Benedykta XVI (s. 5), skrócony spis treści (s. 7) oraz wprowadzenie ogólne, napisane wspólnie przez cały zespół (s. 9-14). Podano tutaj niektóre elementy formalne opracowania i ciekawe uwagi o encyklikach "Veritatis splendor" oraz "Deus caritas est". Zasadniczy korpus dzieła podzielony został na wprowadzenie oraz trzy obszerne części i podsumowanie. Z kolei części na rozdziały, a te następnie na dalsze wielostopniowe, czasem bardzo szczegółowe jednostki.

Szczegółowe wprowadzenie wskazuje na wagę głoszenia Królestwa Bożego i wielowątkowe działanie ludzkie wokół hasła: "Bliskie jest Królestwo Boże, nawracajcie się i wiercie w Ewangelię" (s. 15-97). Wskazano na zwiastowanie Królestwa związane z jednoczesnym wezwaniem do nawrócenia oraz uwypatniono zbawcze działania człowieka. Nakreślono obraz tradycji jako horyzont hermeneutyczny działania chrześcijanina. Wreszcie przeanalizowano kwestie źródeł i metody teologii moralnej.

Część pierwsza poświęcono kwestii zatytułowanej: Dla chwały Ojca. Pierwotne powołanie do miłości. "Co dobrego mam czynić, aby osiągnąć życie" (s. 99-235). To pytanie bogatego młodzieńca stawia kwestię doświadczenia moralnego i poszukiwania sensu. W odpowiedzi jawią się apiracje ku totalnej odpowiedzialności jaką zdaje się być cel ostateczny i ideał dobrego życia. Tutaj wybrzmiała także sprawa grzechu jako dynamicznej niezdolności do realizacji wielopłaszczyznowej komunii w działaniu. W tym kontekście wyraźniej jawi się dramat źle przeżywanego wolności człowieka. Autorzy wskazali jeszcze na prawo naturalne widziane jako pamięć początków powołania do miłości.

"Synowie w Synu. Konstytuowanie się przedmiotu moralności chrześcijańskiej. <<Jeśli chcesz być doskonałym... Pójdź za mną>> to tytuł drugiej części prezentowanego opracowania (s. 237-477). To pytania o spotkanie z Chrystusem, a w nie wpisane powołanie i nawrócenie. W odrodzeniu w Chrystusie mają swój fundament cnoty teologiczne. Natomiast narodzenie wolności wskazane została jako wolność dla dawania. Tutaj jawi się także konieczność cnót moralnych. Zdaniem autorów miłość jest formą i matką cnót kardynalnych. Tutaj pyta się także o siedlisko eklezjalne przedmiotu i jego rozwój moralności chrześcijańskiej. Natomiast kolejną kwestią to prawo, droga wolności i prawdy w miłości, zasady i normy. Obok absolutności moralności wskazano jeszcze na etykę i prawo cywilne. Natomiast szczególnym jest pytanie o odrzucenie miłości synowskiej. Tutaj podjęte próby rozróżnienia grzechu i grzechów.

Część trzecia nosi tytuł: "Prowadzeni przez Ducha. Spełnianie się komunii w działaniu. <<Jeśli będziecie trwać w mojej miłości, przyniesiecie wie-

le owoców>> (s. 479-640). Najpierw pytanie o dar i akcja. Szczególnym znakiem jest ukazanie dwóch rzeczywistości: Kościół i Eucharystia. Dobrze, że ukazano struktury wybranych działań. Szczegółowym jest ukazanie darów, błogosławieństw, owoców Ducha i zasług działania ludzkiego. Krótko wskazano na prawo Ducha i działanie moralne chrześcijanina. Z kolei ukazano sumienie moralne chrześcijanina i jego formację w Kościele. Jednocześnie wskazano na wybrane zasady moralne pomocne dla rozwiązywania trudnych przypadków. Ostatnia tematyka to misja chrześcijanina dla życia w świecie, także w kontekście osobowego powołania.

Całość treściową dzieła zamyka podsumowanie ogólne określone tytułem: "Splendor działania: Świadczenie i męczeństwo <<wy jesteście światłem świata>> (Mt 5,14)", które poprzez swoją szczegółowość jest dobrym streszczeniem, a z drugiej strony może być interesującym wprowadzeniem w lekturę (s. 641-650).

Na końcu zamieszczono wykaz skrótów (s. 651) oraz indeks nazw, chodzi tu bowiem nie tylko o nazwiska (s. 653-664). Całość zamyka obszerny i zarazem bardzo szczegółowy spis treści (s. 665-678).

Prezentowana książka jest obszernym opracowaniem teologii moralnej ogólnej czy inaczej zwanej fundamentalną. Autorzy podejmują wszystkie klasyczne tematy, m.in. prawo, cnota, grzech, sumienie. Wskazują jednak także i na inne kwestie, które już zamieszcza się w niektórych propozycjach teologii moralnej szczegółowej, błogosławieństwa, dary Ducha Świętego, Eucharystia. Nie mniej zostały one przypisane generalnej koncepcji całego dzieła, a zwłaszcza zgodnie z jego podtytułem: "Fundamenty moralności chrześcijańskiej".

Książka ta podejmuje próbę odpowiedzi na pytania o współdziałanie ludzkiego działania z Bożym działaniem ku pełni realizacji osoby ludzkiej, w bogactwie jej wielu płaszczyzn. Zatem osobowe działanie moralne chrześcijanina, także społeczne czy wspólnotowe do pewnego stopnia jawi się jako podstawowe pytanie. To jednocześnie próby odpowiedzi na wiele szczegółowych pytań, które są fundamentalne we wszelkiej refleksji teologiczno-moralnej, a zwłaszcza tak zwartej. Wreszcie to także próba wskazania, gdzie szukać źródeł i pomocy w odpowiedzi na te i inne pytania.

Wybrzmiewające w książce szerokie doświadczenie miłości wskazuje na wzwanie do osobowej pełni. Dlatego działanie ludzkie jawi się jako rzeczywistość niezwykle dynamiczna, także wielorako odmieszona do perspektywy Bożej. To także pytanie o komplementarność osoby w jej wewnętrznej komunii ale jednocześnie komunii z Bogiem. Ta rzeczywistość Chrystusowa spełnia się w życiu eklezjalnym poprzez cnoty przy jednoczesnych darach Ducha Świętego, ku pełnej realizacji zadanego powołania.

Zaprezentowany tekst ma na względzie trzy ważne, wręcz fundamentalne przesłanki. Najpierw perspektywa epistemologiczna, która bierze pod uwagę

nauczanie Jana Pawła II w numerze 78 encykliki “Veritatis splendor”. Kolejna to perspektywa personalistyczna, a więc owa świadomość “dobra osoby” oraz odniesienie do “dóbr dla osoby”. Wreszcie perspektywa chrystocentryczna, widziana jako dynamizm działania, a więc udział w Duchu obecnym w działaniu Chrystusa ukierunkowanym ku chwale Ojca. Tutaj wybrzmiewa twórcze rozpoznanie synostwa, stanie się małżonkiem czy małżonką i bycie ojcem lub matką.

Z książki zdecydowanie tchnie duch personalizmu teologicznego, choć nie odcina się ona i od filozoficznego. Jest to gwarancją bliskości z człowiekiem, także w jego działaniu we wszelkich sferach relacyjnych. W takim bowiem środowisku wybrzmiewa podmiotowy charakter osoby ludzkiej, co jednocześnie daje wizję bardziej pozytywną spojrzenia na konkretnego człowieka. W niektórych partiach tej książki jakby można dostrzec pewne idee, które wybrzmiały w zbiorowym opracowaniu “Figli nel Figlio. Una teologia morale fondamentale”, które ukazało się pod redakcją R. Tremblay i S. Zamboni (Bologna 2008), wywodzącym się ze środowiska Akademii Alfonsjańskiej w Rzymie.

Interesującą porpozycją jest zarys dziejów teologii moralnej, który wybrzmiewa konwencją wpisaną w całość koncepcji książki. Szczególnie interesujące są uwagi odnoszące się do współczesności. Autorzy z dużym znanstwem podają szerokie informacje tak personalne jak i ideowe. Poruszają się w tym bogactwie dość swobodnie i z dużą kompetencją. Brak może szerszych danych o Dalekim Wschodzie czy niektórych tendencjach w Afryce i Ameryce Łacińskiej. Nie można bowiem obrazu historii sprowadzić tylko do Europy czy propozycji, które ostatecznie tutaj mają swe źródła.

Oto dość zwarty podręcznik dla studentów i zajmujących się teologią moralną. Zatem ma on zdecydowanie przeznaczenie pedagogiczne a zdecydowanie mniej monograficzne (s. 13). Każdy rozdział ma wprowadzenie w postaci swobodnego klucza lektury, a kończy się podsumowaniem. Zamieszczono także wskazania bibliograficzne dla pogłębienia lektury. Także trzeba mocno podkreślić obszerne przypisy, które nie są tylko odniesieniami bibliograficznymi, choć jest w wielu miejscach bardzo wiele. Sporządzone zostały z dużą starannością. Często zawarto w nich cytaty oraz dopowiedzenia i wyjaśnienia.

Dobrze, że można spotkać odniesienia bibliograficzne do autorów innych Kościołów i wspólnot chrześcijańskich. Natomiast z polskich autorów obok przywołań K. Wojtyły, wskazano jeszcze na T. Stycznia, A. Szostka i E. Kaczyńskiego. Szkoda, że nie zestawiono źródeł i literatury, choć tak dużej ilości były to zabieg dość trudny.